

УДК 355.23(477)

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.5>**О. В. Бойко**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ
Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Статтю присвячено дослідженню організаційних умов упровадження методики формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у вищих військових закладах освіти. Визначено, що однією з головних організаційних умов є поєднання процесів навчання й виховання, формування й розвитку військових лідерів. Відповідно, організація комплексної взаємодії вищеозначених педагогічних процесів і явищ у ВВЗО є необхідною та важливою умовою для формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів. Результати проведених педагогічних експериментів доводять, що ні якості особистості, ні особливості поведінки й ситуації, у яких має діяти потенційний військовий лідер, самі по собі не виявляють системні джерела й механізми феномена лідерства та його компетентності. Як видається, лідером може стати людина, здатна до адаптації своєї особистості або конструктивного самовизначення в інтересах досягнення цілей спільної діяльності, що ґрунтується на основі відповідних моральних цінностей і чеснот. Тим самим лідерські якості й поведінка можуть бути розвинуті та покращені завдяки процесам навчання й виховання майбутніх офіцерів у ВВЗО. У результаті дослідження встановлено, що основними організаційними умовами формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВЗО є стажування на сержантських посадах у навчальних групах; наставництво курсантів старших курсів над молодшими; доцільність і законність вимог; персональна відповідальність за доручену справу; контроль і перевірка виконання доручень (як навчальних, так і службових); показ особистого прикладу в добросовісному ставленні до служби й навчання, прояв дійсного авторитету серед підлеглих і товаришів по службі; справедливість і відповідність вимог з урахуванням знання особливостей підлеглих і колег; прояви ініціативи й довіри під час виконання навчальних і службових завдань і доручень тощо.

Ключові слова: лідерська компетентність, поведінкові лідерські компетенції, лідерська пружність.

Постановка проблеми. Будь-яке знання, що отримує майбутній офіцер у вищому військовому закладі освіти (далі – ВВЗО), включається в його професійну компетентність, зокрема такого її виду, як лідерська, лише за умов його адаптації до індивідуальної системи моральних та армійських цінностей. Залучення в навчальну та службову активність емоційно-вольової сфери структури особистості, включення її емоційно-почуттєвого досвіду сприяє ефективному формуванню в майбутнього офіцера професійних знань, навичок, умінь, професійно-значущих якостей, психологічних установок і досвіду щодо лідерства. Якщо є суб'єктивна мотивація, отримана навчальна інформація набуває не тільки смислового наповнення, а й значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи наукового розв'язання загальнопедагогічних проблем формування лідерства майбутніх офіцерів у ВВЗО як професійно важливого явища викладено в літературі з розвитку військової педагогічної науки та практики в Україні. Значний внесок у національну військову педагогіку щодо розроблення методологіч-

них підходів підготовки військовослужбовців на основі особистісно-орієнтованої та суб'єктно-діяльнісної концепції навчання військових фахівців зробив В.В. Ягупов.

Суттєвий інтерес для дослідження становлять праці С.А. Калашнікової, яка обґрунтовувала методологію формування лідерської компетентності в майбутніх фахівців; І.С. Нестулі, що обґрунтувала дидактичні основи формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту; Д.М. Коцеруби, О.Г. Романовського, Г.Г. Шевченка, які розглядали проблему лідерства у військовому колективі; О.К. Маковського, котрий вирішував наукове завдання щодо формування в курсантів якостей лідерів військового колективу; А.Ю. Видая, який досліджував формування лідерської спрямованості майбутнього офіцера Збройних Сил України, та ін.

Значний інтерес для обґрунтування предмета дослідження становлять зарубіжні дослідники. Наприклад, щодо проблемного навчання – В. Оконь; навчання військовослужбовців – Я. Богуш; компетентнісного підходу до підготовки військових

фахівців – С. Ламберт, Р. Свайн; формування лідерства військових фахівців – Д. Адаір, Р. Джіннет, Г. Карфі, К. Колена, М. Мерфі, Е. Пураєр, В. Розенбах та ін.

Цікавими для дослідження є праці таких американських учених, як Д. Крендалл, Т.А. Колдіц, Д.М. Мелоун, П.Дж. Свіней, котрі займаються вирішенням проблеми формування лідерства в процесі професійної підготовки військових фахівців.

Наприклад, у дослідженні О.К. Маковський [1] висунув гіпотезу, що ефективно формування в майбутніх офіцерів якостей лідера можливе у ВВЗО за таких організаційно-педагогічних умов:

1) виділення завдань формування лідерських якостей у пріоритетний напрям професійної підготовки курсантів;

2) демонстрування викладачами й командирами підрозділів зразків лідерської поведінки в процесі навчальної та службової взаємодії з курсантами;

3) забезпечення в навчально-виховному процесі можливостей для виявлення курсантами ініціативи й самостійності, лідерської поведінки;

4) ігрове моделювання в педагогічному процесі способів виконання курсантами лідерських функцій майбутньої професійної діяльності;

5) індивідуалізація професійної підготовки курсантів на підставі діагностики та корегування їхніх лідерських якостей;

6) підвищення психолого-педагогічної компетентності науково-педагогічних працівників щодо формування лідерських якостей у курсантів.

Одним із вагомих результатів дослідження вченого є те, що ним розроблено педагогічну технологію формування якостей лідера майбутніх офіцерів, основними елементами якої є ігрова педагогічна програма формування якостей лідера військового колективу; серія тренінгових вправ; методичні рекомендації командному та викладацькому складу щодо формування якостей лідера майбутніх офіцерів.

Дослідники Ю.І. Сердюк і Д.В. Іщенко основними психолого-педагогічними умовами розвитку готовності курсантів до лідерства визначили такі:

1) включення у кваліфікаційні характеристики фахівців як професійно важливі якості офіцера вимог щодо підготовки офіцерів-лідерів;

2) розгляд готовності курсантів до лідерства як мети навчально-виховного процесу, визначення змісту навчання, тобто сукупності навчальних дисциплін на весь термін навчання, на кожен курс навчання;

3) використання в навчально-виховному процесі таких наукових принципів, як соціальна зумовленість і науковість навчання; моделювання змісту й динаміки діяльності офіцера-лідера; активність особистості в оволодінні професійною діяльністю офіцера-лідера в навчальній діяльності військового вищого навчального закладу;

4) вибір відповідної системи педагогічних засобів, зокрема мети, змісту, методів, організаційних форм, забезпечення відповідних міжпредметних зв'язків і відносин між суб'єктами навчального процесу;

5) розроблення заходів щодо підготовки викладацького складу до роботи з формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до лідерства [2].

Однією з головних організаційних умов формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВЗО є поєднання процесів навчання й виховання, формування й розвитку військових лідерів. Відповідно, організація комплексної взаємодії вищезначених педагогічних процесів і явищ у ВВЗО щодо формування певних поведінкових лідерських компетенцій і чеснот є необхідною та важливою умовою для формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів.

Однією з не вирішених раніше частин вищезначеної проблеми є недостатнє наукове обґрунтування й розробленість організаційних умов формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВЗО, що зумовлені останніми змінами в системі військової освіти – підготовки та підвищення кваліфікації офіцерів Збройних Сил України.

Метою статті є розкриття основних організаційних умов впровадження методики формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВЗО.

Виклад основного матеріалу. Формалізований навчально-виховний процес без включення емоційно-почуттєвого, ціннісного контексту не здатний забезпечити на виході якісну освіту офіцера, тим більше зі сформованими поведінковими лідерськими компетенціями, тому що невдача під час підготовки призводить до підготовки невдачі. Як наслідок, система військової освіти не буде спроможна продукувати справжніх лідерів: для цього недостатньо перманентно «вдосконалювати» або «оптимізувати» навчальний процес у ВВЗО. Необхідно більш активно брати участь у процесі формування професійно-значущих чеснот особистості майбутнього офіцера як лідера, коли набуваються компетенції комунікації й міжособистісної взаємодії, чітко вибудовується індивідуальна система моральних та армійських цінностей, людина визначає своє ставлення до лідерства у військовій сфері управління, проявляє активну життєву позицію, ініціативу й самостійність у судженнях, а також демонструє свій лідерський потенціал.

Ми погоджуємося з думкою, що лідерство – це відношення домінування й підпорядкування впливу та слідування цьому впливові в системі групових міжособистісних відносин. Відповідно, у широкому сенсі слова, лідерство – це один із способів організації й управління групою, що дає змогу

поєднати поняття «лідер» і «керівник» і незалежно від їх відмінностей говорити про те, що розвиток якостей лідера сприяє розвитку якостей керівника. Однак лідерство можна вважати, за визначенням С.А. Калашнікової [3, с. 41–42], «вищим еволюційним і якісним рівнем управління» (рис. 1).

Які ж організаційні умови успішного навчання й виховання військових лідерів найголовніші?

Щоб сформувавши справжнього лідера, майбутнього офіцера потрібно добре вивчити і знати. У навчально-виховному процесі ВВЗО передусім необхідно організувати виявлення потенційних лідерів – курсантів, які володіють відповідними здібностями і здатностями лідерства.

Цей етап необхідний, попри те що в навчальних групах курсантів з перших місяців служби й навчання традиційно виділяються соціально активні та домінуючі особи, що характеризуються зацікавленістю до подій і середовища, у якому перебувають, проявляють бажання впливати на внутрішньогрупові процеси та прагнення до першості, позицій лідерства. Виявлення потенційних лідерів необхідно здійснювати й тому, що офіцери курсової ланки зазвичай призначають на сержантські посади вчорашніх школярів за критеріями, які не обґрунтовані ні з психологічного, ні з педагогічного поглядів. У сучасній українській системі військової освіти нині відсутній механізм і процедури визначення потенційних командирів низової ланки (відділення, навчальної групи). Відповідно, пізніше, у кінці першого або на другому курсі, навчання такі курсанти проявляють неготовність і нездатність впливу на своїх колег, позбавляються сержантського звання тими командирами,

які їх призначали, та отримують у край негативний лідерський та управлінський досвід.

Вивчення практики діяльності офіцерів курсової ланки ВВЗО свідчить про те, що основу формування поведінкових лідерських компетенцій у курсантів становить їхній власний службовий досвід. Зауважимо, що їх більшість не мала достатнього досвіду служби саме у військах (зазвичай до 2–3-х років) і не завжди спроможна передати необхідні поведінкові лідерські компетенції курсантам у роботі з особовим складом військової служби за контрактом.

У зв'язку з тим що досвід служби офіцерів курсової ланки набуває психолого-педагогічної унікальності, виникає ризик культивування негативних елементів у курсантському середовищі з подальшим перенесенням цього досвіду у військову практику офіцерами – випускниками ВВЗО. Відповідно, необхідно формувати в курсових офіцерів ясні й чіткі установки в психолого-педагогічній сфері на основі сучасних принципів і законів теорії управління та його вищого еволюційного типу – лідерства, а також воїнської етики й корпоративної культури офіцера, що ґрунтується на армійських цінностях і внормована в Доктрині військового лідерства Збройних Сил України. Звісно, для таких офіцерів необхідний високий рівень сформованості ініціативи, активності (проактивності), емоційного інтелекту, вольових якостей, організаторських здібностей, відповідальності, зацікавленості в досягненні групових цілей, нарешті, вони повинні володіти достатнім рівнем комунікабельності й особистої привабливості (харизмою).

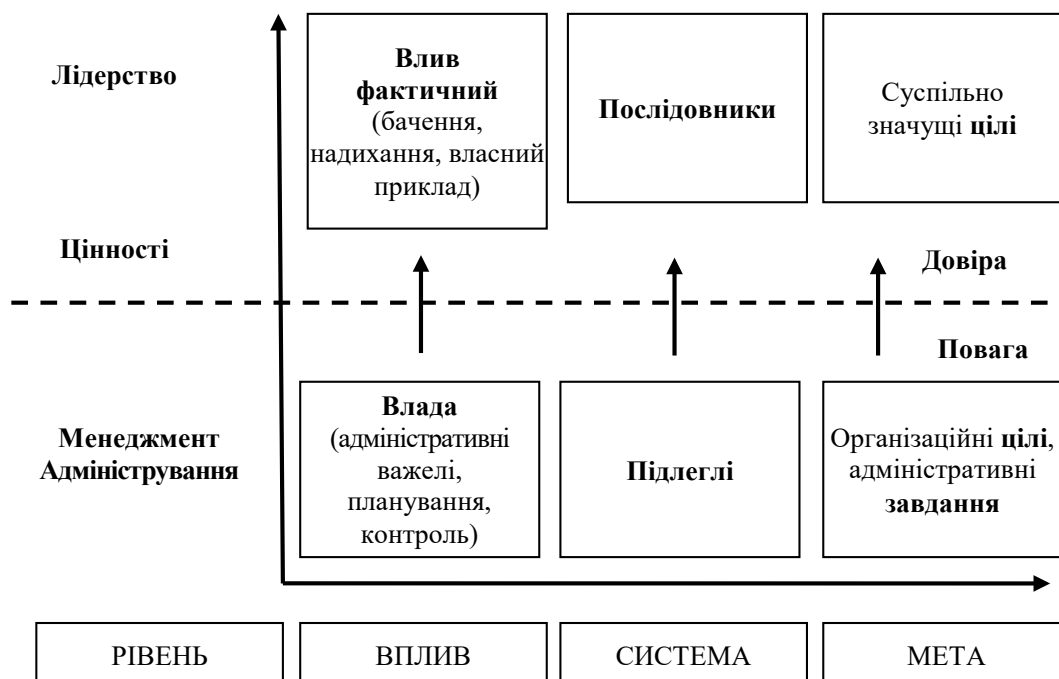

Рис. 1. Трансформація сутності управління в лідерство через еволюційні рівні [3, с. 43]

Водночас дотепер не зрозуміло, чи потрібні особистості специфічні (унікальні) якості лідера (сила й рухливість нервових процесів, здатність до співчуття, яскраво виражені евристичні та інтелектуальні здібності тощо)? Результати проведених педагогічних експериментів доводять, що наявність одних лише якостей і рис лідера є недостатньою для досягнення ефективного впливу на особовий склад, необхідні також інші, додаткові чинники. Ні якості особистості, ні особливості поведінки й ситуації, у яких має діяти потенційний військовий лідер, самі по собі не виявляють системні джерела й механізми феномена лідерства та його компетентності. Як видається, лідером може стати людина, здатна до адаптації своєї особистості або конструктивного самовизначення в інтересах досягнення цілей спільної діяльності, що ґрунтується на основі відповідних моральних цінностей і чеснот. Тим самим лідерські якості й поведінка можуть бути розвинуті й покращені завдяки процесам навчання та виховання майбутніх офіцерів у ВВЗО.

Однією з організаційних умов формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВЗО є ретельне планування й реалізація стажування курсантів старших курсів (3, 4, 5) на сержантських посадах у своїх навчальних групах або в групах молодших курсів. Додатково необхідно організувати наставництво старших курсантів над молодшими в плані надання допомоги й передачі службового, навчального та методичного досвіду курсантам молодших курсів. Цей досвід широко розповсюджений, наприклад, у Військовій академії Республіки Південна Корея, Військовій академії США (Вест-Пойнт) тощо. Під час професійної підготовки майбутнього офіцера у ВВЗО організовується набуття ним досвіду управління й лідерства за чіткими критеріями оцінювання успішності виконання обов'язків командира підрозділу й не тільки з боку науково-педагогічних працівників, наставників і безпосередніх командирів, а й з боку однокурсників, якими тимчасово управляє майбутній офіцер за так званою методикою експертної оцінки на «360 градусів».

Однією з проблем, із якими стикаються курсанти під час виконання обов'язків сержантів у навчальних групах у період становлення на своїх посадах, є, як показує досвід, невміння налагоджувати взаємини зі своїми підлеглими колегами, відсутність знань про методи психологічного, управлінського й лідерського впливу, уміння їх застосовувати в повсякденній службовій практиці. При цьому зауважимо, що найбільш нетерпимими, на думку підлеглих, рисами характеру сержанта є роздратованість, грубість, запальність, байдужість до інтересів підлеглих. Також відмічена така особливість взаємин сержанта й підлеглих: вони сприймають свого командира насамперед з погляду

його моральних цінностей, реального ставлення не до одного підлеглого, а до відділення, взводу (навчальної групи курсантів) загалом.

Отже, практичне виконання курсантами обов'язків командира відділення, заступника командира взводу (стажування на сержантських посадах у навчальних групах) дасть змогу:

- виявити позитивні й негативні риси характеру та рівень лідерського потенціалу майбутнього офіцера;
- набути первинного досвіду прояву лідерської поведінки, здійснити оцінку й самооцінку сформованості відповідних лідерських навичок і вмінь;
- «зануритися» в майбутню діяльність командира підрозділу й «пережити» ситуації, що наближені до реальних уже під час підготовки до служби на офіцерських посадах;
- відчувати рівень відповідальності, ініціативності, самостійності в прийнятті рішень, довіру й надання допомоги як від старших командирів, так і від товаришів по службі тощо.

Крім того, процес формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВЗО передбачає також набуття ними навичок і вмінь дотримуватися певного лідерського стилю впливу, вимогливості й етичної поведінки з оточуючими. Процес набуття таких поведінкових компетенцій військового лідера доцільно також організувати під час стажування на посадах сержантів у навчальних групах. Офіцери курсової ланки, офіцери-куратори та науково-педагогічні працівники із цією метою зобов'язані моделювати в навчально-виховному процесі ВВЗО такі організаційні умови:

- доцільність і законність вимог;
 - персональна відповідальність за доручену справу;
 - контроль і перевірку виконання доручень (як навчальних, так і службових);
 - показ особистого прикладу в добросовісному ставленні до служби й навчання, прояв дійсного авторитету серед підлеглих і товаришів по службі;
 - справедливість і відповідність вимог з урахуванням знання особливостей підлеглих і колег;
 - прояви ініціативи й довіри під час виконання навчальних і службових завдань і доручень тощо.
- Розглянемо деякі організаційні умови успішного формування лідерської компетентності майбутнього офіцера у ВВЗО у виховному аспекті. Варто усвідомлювати те, що військова діяльність – сфера специфічна, а підготовка офіцерського складу в ній посідає особливе місце. Військова справа – важке ремесло: треба втягнутися в нього довгим вишколом і виховати в собі професійно-значущі військові якості й чесноти; треба зрізнитися зі зброєю, військовою формою,

амуніцією; уміти адаптуватися до труднощів польових умов (холод, відсутність їжі) і підготувати себе, наскільки в мирний час це можливо, до тих бід, без яких війни не буває, треба вміти не спати, коли того вимагає служба, і навчитися користуватися для сну вільною хвилиною.

Ще важливішим, ніж психофізіологічні навички, є виховання воїнського духу. Військовий лідер повинен проїнятися почуттям дисципліни, тобто свідомістю, що він зобов'язаний підкорятися старшим і зобов'язаний управляти молодшими за званням і посадою; повинен судити про себе самого (критикувати себе) суворіше, ніж старші за званням і посадою, і вимагати від самого себе більше, ніж від підлеглих, щоб бути їм прикладом. Військовий лідер має швидко схоплювати сенс наказів і навчитися сам віддавати накази твердо, коротко і ясно; повинен беззаперечно виконувати те, що наказано, але при цьому сам вирішувати, як виконувати, проявляючи ініціативу; якщо наказів немає, повинен мати особисту мужність діяти й бути готовим тримати відповідь за своє рішення.

До військового лідера має висуватися вимога щодо наявності в нього великого потенціалу моральних і фізичних сил, які ми об'єднали під назвою «лідерської пружності», і тим більшого та більш диференційованого, чим вище його становище в ієрархічній градації. Військовий лідер мусить набути правильного сприйняття смерті на війні: він повинен уважати, що коли бій почався, то гріш ціна його життя; а як військова посадова особа, повинен усвідомлювати, що він зобов'язаний виявляти свою жалість до підлеглих і бути вправі її виказувати тільки тоді, коли підготовляється бій, обмірковується замисел і план дій, приймається рішення на виконання бойових завдань. Тут він повинен докласти всіх зусиль свого розуму й душі задля забезпечення бою так, щоб мета була досягнута з найменшими жертвами; тоді він має йти напролом і забути про все на світі, окрім тієї мети, до якої прагне. І залежно від того шляху, по якому йде виховання в армії лідерів у мирний час, на війні їм чекають або блискучі перемоги, або ганебні невдачі.

Відомо, що в основі виховання лежать певні аксіологічні ідеї, які є наслідком розуміння того, як, у якому напрямі, з якою метою варто здійснювати виховання, на що необхідно звертати увагу та що доцільно використати для досягнення поставлених цілей. На нашу думку, у найзагальнішому вигляді ці ідеї щодо формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВЗО такі:

1. Основною турботою держави, уряду є виховання та освіта політичної нації в патріотичному напрямі й формування української ідентичності її громадян.

2. Виховання майбутнього офіцера як військового лідера має бути поставлено вище за його освіту.

3. Військове виховання настільки специфічне, що вимагає самостійного окремого обґрунтування. Тому для кращого вирішення питання військової освіти треба визнати корисним існування особливих військових навчальних закладів (військових ліцеїв), де б виховувалася молодь з дитячого віку. Водночас одностороннє, замкнуте військове виховання в сучасних умовах не досягне мети, тому що має бути тісно пов'язано із соціумом.

4. Особи, яким доручається моральне виховання майбутніх офіцерів як військових лідерів, повинні по можливості володіти всіма видами авторитету: моральним авторитетом переваги сильної духовної особистості, авторитетом переваги знань а авторитетом влади, тобто авторитетом впливової особи, якій вихованці звикли підкорятися.

5. Науково-педагогічні працівники й офіцери курсової ланки у ВВЗО мають високий рівень відповідальності не тільки перед своїми вихованцями, а й перед Україною та армією: ні в одній професії людина не стає самостійно на життєвий шлях так швидко, з усією її мінливістю в такому ранньому віці, як офіцер.

6. Завдання сучасного педагога ВВЗО почесне та ідейне. Науково-педагогічним працівникам системи військової освіти в ім'я вищих інтересів української політичної нації та Збройних Сил України доводиться вести боротьбу не тільки з природними поганими нахилами вихованця, а й зі згубним світоглядом окремих родин і деструктивним впливом громадських інстинктів сучасності в умовах «гібридної війни», у якій перебуває держава.

7. Одностайність і злагоджена робота офіцерів-вихователів – серйозний і суттєвий крок благодотворного виховного впливу на вихованців ВВЗО. Молодь надзвичайно чуйна до всього, що відбувається в середовищі її педагогів і керівництва.

8. Вищими спонуканнями здавна визнаються духовність – джерело моральної чистоти людини; патріотизм – безмежна любов до України, до своєї національності й вищого служіння інтересам політичної нації; почуття обов'язку, що виражається в покірності законам, правилам служби (дисципліни) і загалом у готовності виконати прийняті на себе зобов'язання, якими б вони важкими не були; почуття честі, честолюбство і славолюбство – любов до слави – основа більшості військових чеснот і вищих подвигів; нарешті, почуття братства (корпоративності), що народжує товариське єднання – джерело взаєморозуміння та взаємної виручки.

Вище нами розкрито сутність морального виховання офіцерів як одного з основних видів виховання майбутніх військових лідерів. Визначимо основні організаційні напрями діяльності науково-педагогічних працівників, командирів (начальників) щодо морального виховання майбутніх офіцерів як лідерів у ВВЗО:

– надавати курсантам знання про вимоги, що висувуються з боку суспільства до їхнього професійного й морального образу як військових лідерів;

– пояснювати соціальну значущість військової служби, її позитивні та негативні прояви;

– стимулювати потреби і створювати мотиви курсантів до морального вдосконалення;

– застосовувати виховний вплив згідно з досягнутим рівнем моральної зрілості курсантів;

– цілеспрямовано організовувати морально значущу діяльність курсантів, у процесі якої формується, усвідомлюється й переживається особистісний сенс моральних принципів і норм, запобігаються негативні дії та вчинки, формуються моральні почуття;

– вивчати й використовувати у виховних цілях індивідуальні особливості курсантів, результати впливу командної думки та соціально-психологічного клімату в конкретній навчальній групі, курсі, факультеті (інституті);

– використовувати духовно-моральний потенціал різноманітних громадських об'єднань ВВЗО (педагогічні ради кафедр, ради сержантів, ради курсантських матерів, ветеранських організацій тощо) з метою морального виховання майбутніх офіцерів тощо.

Процесуальну площину педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників та офіцерів керівництва факультетів (інститутів) і курсової ланки щодо формування необхідних морально-етичних чеснот майбутніх офіцерів нами визначено через створення певних умов у навчально-виховному процесі ВВЗО.

Необхідний рівень морально-етичного впливу на свідомість курсантів з метою формування в них лідерської компетентності може бути забезпечений у ВВЗО за дотримання суб'єктами навчання й виховання таких вимог і норм:

– усебічне врахування індивідуально-психологічних особливостей курсантів і соціально-педагогічних явищ у навчальних групах;

– поважне, довірливе й уважне ставлення як до окремого курсанта, так і до навчальної групи загалом без будь-яких суб'єктивних упереджень;

– розумна вимогливість до курсантів, піклування про їхнє самовдосконалення, високоморальну громадянську позицію;

– витримка та врівноваженість, доброзичливість і до певної міри неформальність у спілкуванні з курсантами (партнерство), довіра й тактовність;

– моральна відповідальність за взаємини, що складаються між курсантами, стимулювання позитивних ціннісних проявів особистості, забезпечення мотиваційної основи морально-етичного вдосконалення, підтримка ініціативи в усіх корисних починаннях (проектах);

– приклад педагогічного оптимізму, активної життєвої позиції викладача, офіцера;

– непримиренність до аморальності, демонстрація особистого прикладу етичної поведінки викладача, офіцера тощо.

Крім того, офіцерові, викладачеві ВВЗО, який розвиває в процесі підготовки майбутнього офіцера його морально-етичні цінності, необхідно знати, що особистість у процесі спілкування задовольняє свою вищу потребу – потребу в людяності (К.А. Абульханова-Славська).

Комунікаційні здібності офіцерів управлінської або курсової ланки, науково-педагогічних працівників регулюють міжособові взаємини, що вимагає від них творчого підходу до створення різних форм спілкування з курсантами, які сприяють прояву в них таких людських якостей, як гідність, свобода, довіра, пошана, що характеризують індивідуальність. Спілкування розвиває відчуття людини, її етичні цінності, формує моральні ідеали. У спілкуванні проявляється ієрархія ціннісних орієнтацій особистості майбутнього військового лідера, характер її життєвих рефлексій (до себе, до інших, суспільства, служби, життя загалом). Будь-який стиль спілкування синтезує здатність розуму й волі, етичну свідомість і поведінку, мотиви й відчуття.

Лише ті офіцери, науково-педагогічні працівники, які своїми конкретними практичними діями та вчинками зближують дійсність з етичним ідеалом, здатні ушляхетнювати мікросередовище й розумно вирішувати конфліктогенні ситуації. Здатність перетворювати обставини в ім'я етичних цілей, уміння ухвалювати рішення й вибирати засоби відповідно до етичної необхідності свідчать про те, що майбутній офіцер у розмаїтті ситуацій здатний свідомо визначити лінію поведінки, співвідносячи моральний вибір із життєвими обставинами, продемонструвавши при цьому гуманність, принциповість, протидію аморальному та, як наслідок, лідерську компетентність.

Висновки і пропозиції. Напрямами подальшого дослідження проблем лідерської підготовки майбутніх офіцерів у ВВЗО можуть бути:

– обґрунтування, розроблення й упровадження інноваційних педагогічних технологій лідерської підготовки офіцерів на основі сучасних концепцій ціннісного і трансформаційного лідерства;

– забезпечення творчого сприйняття й усвідомлення науково-педагогічними працівниками сутності нових педагогічних технологій і методик на основі суб'єктно-діяльного та компетентнісного підходів у професійній підготовці офіцерів;

– створення спільної асоціації викладачів для підготовки військових лідерів у педагогічній системі вищих закладів освіти інших військових формувань та авторський контроль з її боку

правильності трактування й ефективності реалізації її розробок;

– цілеспрямована організація науково-методичної роботи у ВВЗО, що передбачає організацію участі всіх науково-педагогічних працівників у дослідно-експериментальній роботі з проблем військової лідерології та активне залучення до її проведення курсантів ВВЗО;

– проведення науково-дослідних робіт з проблеми підготовки військових керівників на основі науково обґрунтованих концепцій лідерства, що реалізовані в підготовці цивільних фахівців тощо.

Список використаної літератури:

1. Маковський О.К. Формування лідерських якостей майбутніх офіцерів : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2002. 18 с.
2. Сердюк Ю.І., Іщенко Д.В. Педагогічні умови формування лідерських якостей курсантів ВВНЗ у процесі навчання загальновійськових дисциплін. *Збірник наукових праць НАДПС України. Серія «Педагогічні і психологічні науки»*. 2010. № 56. С. 123–126.
3. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства. Київ, 2010. 379 с.

Boyko O. Organizational conditions of implementation of the method of formation of leader competence of future officers in higher military education institutions

The article is devoted to the study of organizational conditions of implementation of the methodology of forming the leadership competencies of future officers in higher military educational establishments. It is determined that one of the main organizational conditions is the combination of processes of training and education, formation and development of military leaders. The results of pedagogical experiments prove that neither the personality qualities, nor the peculiarities of behavior and situations in which a potential military leader should act, by themselves do not reveal the systemic sources and mechanisms of the phenomenon of leadership and its competence. A person who is capable of adapting his or her personality or constructive self-determination in the interests of achieving the goals of a joint activity based on relevant moral values and virtues may appear to be the leader. Thus, leadership skills and behavior can be developed and improved through the processes of training and education of future officers in the Higher Military Schools. Accordingly, the organization of a comprehensive interaction of the above pedagogical processes and phenomena in the Higher Military Schools of regarding the formation of certain behavioral leadership competencies and virtues is a necessary and important condition for the formation of leadership competencies of future officers. The study found that the basic organizational conditions for forming the leadership competencies of future officers in the higher military education institutions are: internships in non-commissioned positions in training groups; mentoring senior cadets over junior cadets; expediency and legality of requirements; personal responsibility for the task; control and verification of performance of orders (both educational and official); showing a personal example in a conscientious attitude to service and training, a display of genuine authority among subordinates and colleagues; fairness and compliance with requirements based on knowledge of the characteristics of subordinates and colleagues; displays of initiative and trust in the performance of educational and service tasks and assignments, etc.

Key words: leadership competence, behavioral leadership competencies, leadership resilience.